

svjede senjskih biskupa i kaptola. Ovi ih nisu nikad natrag dobili, jedino što im je država davala za to neku odštetu od vremena do vremena na predstavke biskupa.

Ni iz najstarijih gruntovnih knjiga ne vidi se, da bi Abatovo bio posjed kojeg možda naslovnog opata ili bilo kojeg svećenika, pa da bi se tako po njemu prozvalo, nego je od uvijek, što ima gruntovničkog pametara, bilo u priužitnim rukama.

Abatovo je dakle jedino mjesto, gdje je mogao biti samostan Templara, a iza njih Benediktinaca i njihovog opata, odakle mu i naziv potiče.

Sveta Gora Atos.

Geografsko-historijski i politički pregled.

Dr Janko Oberški.

Najistočniji ogranak trokrakoga poluotoka Halkidike, što se proteže kojih 50 klm u dužinu, a 5—10 klm u širinu, nosi ime Atos (Ἄθος), a u novogrčkom „Ἁγιον Ὄρος“, Sveta Gora. Drži se kopna tek uskom prugom zemlje, a proteže se od sjeverozapada prema jugoistoku u Egejsko more. Poluotok je po svojim prirodnim osebinama pun romantike, šumovitih brežuljaka, strmenitih i oštih klisura, dubokih gudura, isprepleten raznim puteljcima i stazama, kojima se može prolaziti tek pješke ili na mazgama, te spajaju diljem čitavog poluotoka rasijane manastire s pojedinačkim naseobinama i kolibama. Ovi se manastiri i naseobine pričinjavu iz daljine kao prekrasna ljetovališta i vile, što bi doista po svom divnom prirodnom smještaju, okolišu i zdravoj klimi u potpunom smislu riječi mogli da budu. Na najjužnijem iskrajku poluotoka izdiže se šiljati krševiti vrhunac Atos, visok do 1935 m. Ime mu potječe iz grčke mitologije. Po grčkom naime vjerovanju, kad se gigant Atos borio s olimpijskim bozima, bacio je iz Tesalije ovo brdo na taj poluotok, i po tom se prozva Atos.

U staroj se grčkoj povijesti spominje ovo brdo kao kobno za perzijsku vojsku, kad se pod vodstvom Mardonijevim g. 492. pr. I. razbilo o kršnim klisurama Atosa perzijsko brodovlje. Da ne doživi sličnu sudbinu, dao je g. 483. perzijski kralj Kserkso prokopati kanal na mjestu, što spaja taj poluotok s kopnom, i prošao je kroz njega sa 1300 troveslarski. Tragovi se toga kanala vide još i danas, premda se sada poluotok drži uskom prevlakom kontinenta.

Danas je čitav taj poluotok isključiva svojina jedine na čitavom svijetu karakteristične monaške republike, gdje je koncentrisana religijozna reprezentacija sviju ogranaka odijeljene

istočne pravoslavne crkve. Po tom se i prozvao čitav taj goroviti poluotok „*Αγιον Όρος*“ = Sveta Gora.

Još u predkršćansko doba smatrala se gore Atos neke vrsti svetištem. Navrh gore stajao je Zevsov hram, gdje su se prinosele zavjetne žrtve. Otkako je pak poganstvo uzmaklo pred kršćanstvom, a naročito, kad je kršćanstvo zadobilo slobodu vjeroispovijedanja, nadoše na tom romantičnom i osamljenom poluotoku zgodno utočište kršćanski pustinjaci, koji se povukoše iz svjetske vreve u samoću, da umrijevši svijetu uzmognu nesmetano živjeti za Boga.

Poticajem na Atosu mnogo čašćenoga začetnika formalnog atonskog monaškog života, Atanasija Atonskog, stadoše se tijekom vremena na Atosu izgrađivati manastiri, u kojima se nastaniše u većim ili manjim monaškim zajednicama monasi. Isti Atanasije sastavi oko g. 970. prva jedinstvena monaška pravila za zajednički monaški život u tim manastirima.

Bizantski carevi, pod kojih je političku vlast pripadao ovaj poluotok, pokazivali se prema monaškim obitavaocima gore Atosa veoma susretljivima i podjeljivali njihovim manastarima različne povlastice. Naročito valja među tim povlasticama spomenuti, što je car Aleksije Komnenac atonske manastire proglasio slobodnima od poreza, i što su u pogledu crkvene vlasti postali neovisni od carigradske patrijaršije.

U vrijeme križarskih vojna utjecali se atonski monasi pod okrilje pape, napose pape Inocencija III. i podržavali su u glavnom vez crkvenog jedinstva otprilike sve do sredine 13. vijeka.

U vrijeme turskoga gospodstva na Balkanu bila je Sv. Gori ostavljena sloboda i njezine povlastice, jer su se atonski monasi još u vrijeme sultana Murata II. prije nego li je pao Carigrad, dragovoljno pokorili turskoj vlasti, samo su u znak priznavanja turske vlasti morali plaćati sultanu godišnji danak od 70.000 piastara.

Pod turskom vlašću poprimila je Sv. Gora u potpunom smislu riječi karakter duhovne monaške republike, koja uživa takoreći eksteritorijalno pravo neutralnog područja za naseljivanje pravoslavnih monaha sviju narodnosti. U glavnom mjestu Kareji (*Kaqvai*) stolovao je Bostandžis Aga kao predstavnik visoke Porte, preko koga se podržavala politička veza predstavništva centralne uprave svetogorskih manastira s turskom vlasti, dok su inače u svojoj upravi bili sasvijem autonomni.

Ovako je potrajalo sve do balkansko-turskog rata g. 1912., a od toga doba pripala je Sv. Gora pod političku upravu Grčke, koja je također ostavila monasima svu slobodu, kakvu su imali od davnine.

Nastupom Pangalosoze diktature početkom g. 1926. postala je stara sloboda atonske monaške republike ozbiljno ugrožena.

Pangalos kao čovjek potpuno framasunskog mentaliteta izdao je početkom g. 1926. naredbu, da se imadu raspustiti svi muški i ženski manastiri na teritoriju Grčke, a monasi ispod 50 godina da se imadu vratiti u svjetovna zvanja. Tu je naredbu htio silom protegnuti i na manastire Sv. Gore Atos, ali se centralna uprava svetogorskih manastira obratila na međunarodni forum ženevskih konferencija sa zamolbom, da se zaštiti gora Atos, kao sjedište pravoslavnih manastira razliĉnih narodnosti protiv silovite naredbe Pangalosoze. Na to je Pangalos popustio, te na Atosu nije provedena njegova naredba o ukidanju i raspuštanju manastira. Tako Sv. Gora Atos još i sada uživa svoju staru slobodu kao monaška republika, koja je gotovo posve neovisna od Grčke. Jedino se u sjedištu centralne uprave atonskih manastira, u mjestu Kareji nalazi ispostava grĉke policije, koja vodi brigu za javnu sigurnost i kontrolu nad dolaskom stranaca.

Egzegetske bilješke.

Dr Maksimilijan Lach.

9. SERMO BIBLICUS (u Mt 24² i 12⁴⁰).

»Amen, dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur«.

»Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus«.

Rijeĉi: »non relinquent in te lapidem super lapidem« uzimlje Lc 19⁴⁴ za cijeli grad Jeruzalem, dok se Mt 24² odnosi na hram.

U bilješci za Mt 24² uzimlje Arndt (cf. B. S. IV, 1926. str. 344.) da »die vollständige Erfüllung trat bei dem verunglückten Tempelaufbau unter Julian ein«. Posebne bilješke za gore navedeni citat Lc 19⁴⁴ nema. Kod Mt 12⁴⁰ nalazi se: »Drei Tage sind nach jüdischem Sprachgebrauch nicht ein Zeitraum von 72 Stunden, sondern jeder Teil eines Tages steht für diesen selbst«.

Što znaĉe rijeĉi Mt 24²? Hram će biti razoren. Proroštvo bilo bi se potpuno ispunilo, kad poslije katastrofe za Tita ne bi slijedilo nikakvo daljnje rušenje temelja za Julijana. Uzevši u obzir narav biblijskog govora, ne će biti po svoj prilici uputno naglašavati, da se proroštvo Mt 24² »potpuno« ispunilo istom onda, kad je doista i posljednji hramski kamen bio odvaljen. U Mt 24² nalazi se jamaĉno nešto od onog divnog jeziĉnog kolorita istoĉnjaka, kojim napose obiluju starozavjetne proroĉke i neke didaktiĉke knjige. Dogadaj, što je uslijedio za Julijana Apostate znaĉio bi samo, da se ovo potpuno ispunjeno proroštvo ispunilo povrh svega još i u do-